

Yliverstas

"Yliopisto on kaikkien opistojen yläpuolella" on ollut tapanani kehaista uusille tietojenkäsittelytieteen opiskelijoille opintojen aloitustilaisuudessa. Mutta mikä tekee yliopistosta yliopiston? Suomenkielinen yliopistoa tarkoittava sana viittaa siihen, että yliopistossa annetaan ylintä opetusta. Näin onkin, mutta silti tämä kuva yliopistosta on rajoittunut ja harhaanjohtavakin.

Useimmissa eurooppalaisissa kielissä käytetään yliopistosta latinan sanaan universitas perustuvaa sanaa. Opiskeluaikoinani puhuimme 'verstaasta', emme 'koulusta' niinkuin kiltit nykyopiskelijat kuuluvat tekevän. Universitas tarkoittaa yhteisöä. Tässä kommentein varustettu perusvalikoima ominaisuuksia, jotka tekevät yliopistoista niin mainioita yhteisöjä kuin ne parhaimmillaan ovat:

Yliopisto on oppijoiden yhteisö. Jotkut ovat pitemmällä kuin toiset, mutta kaikki ovat kuitenkin keskeneräisiä, kukaan ei ehdi täysin oppineeksi. Vanha kunnon humboldtilainen yliopistoihanne lähti siitä, että yliopistoon ei tarvita muuta kuin hyvä kirjasto ja kenties joitakin pitemmälle opintiellä ehtineitä, jotka ovat valmiita opastamaan noviiseja omaksi ilokseen tasavertaisuuden hengessä. Nykyään yliopistot ovat 'massoituneet' ja olemme hukkumaisillamme 'tiedontulvaan'. Humboldttilainen ihanne ei enää riitä, mutta edelleenkin on aivan mahdollista, että yliopistossa professori oppii opiskelijalta ja jossakin yliopiston käytävillä notkuu seuraava Linus Torvalds, joka kaikki huolella hiotut tutkimusstrategiat ja tiedepolitiikat ohittaen tulee ja tekee jotakin yliverstaista. Ja edelleenkin yliopistossa opiskelu on nyrkit savessa tapahtuvaa opiskelijan omakohtaista toimintaa. Siinä parhaimmankin luennoitsijan kateederikoreografiat ja powerpointshowt voivat vain auttaa alkuun.

Yliopistossa opetus ja tutkimus ovat yhtä. Yliopiston opettajat ovat aktiivisia tutkijoita tai ainakin heillä on vahva kokemus tutkimuksen tekemisestä. Tutkijalle ei pelkkä tieto riitä, tarvitaan ymmärrystä (eikä viisauksaan ole yleensä pahitteeksi). Ymmärrys on kykyä arvioida tietoa ja löytää tulvan seasta painavampi tavara. Tutkimuslähtöisen opetuksen hienous on siinä, että se välittää tätä tutkijanymmärrystä, jonka avulla on mahdollista jäsentää alati muuttuvaa ja kasvavaa tiedontulvaa. Toisaalta tutkimus hyöttyy opettamisesta. Tutkija joutuu kokoamaan tiedosirpaleensa yhteen ja esittämään asiansa ymmärrettävästi, mikä parantaa ainakin tutkijan omaa ajattelua, joskus kuulijankin.

Yliopistot ovat kansainvälinen yhteisö. Tiede ja tutkimus ovat ihmiskunnan yhteistä omaisuutta, jota kannattaa hoitaa yli kansallisten rajojen. Tutkimuksella haetaan ratkaisuja niin valtaviin ongelmiin, että kansainvälinen yhteistyö on myös välttämätöntä. Yliopistojen kansainvälisen verkottumisen perinne onkin vahva ja matkailua harjoitetaan uutterasti. Parantamisen varaa on edelleen, varsinkin meillä Suomessa, jossa kansainvälistymistä jarruttaa sekä kieli- että ilmastoloukku. Yliopiston voimakas kansallinen ja alueellinen vaikutus on paljolti kansainvälisyyden ansiota. Yliopisto

toivottavasti tietää, missä maailmalla mennään, ja pitää ympäristönsä mukana kehityksen kelkassa.

Yliopistossa on akateeminen vapaus. On ihmisten edun mukaista, että yliopistolla on riippumaton asema. Keskeinen vapaus on yliopiston itsenäinen päätösvalta tutkimuksen ja opetuksen sisällöstä. Ulkopuoliset eivät voi näissä asioissa komentaa yliopistoa. Myös yliopisto-opiskelu on useissa aineissa varsin vapaata: opiskelija voi laajoissa rajoissa itse harkita, mitä opintoihinsa sisällyttää ja mihin tahtiin opiskelee. Vapauden käänttöpuoli on vastuu toiminnan tuloksellisuudesta. Yliopistot ja vapaa opiskeluoikeus tulevat kalliiksi veronmaksajille, jotka ovatkin ryhtyneet yhä tarkemmin seuraamaan, mitä yliopistosta tulee. Kohtuullista on, että yliopistoyhteisö vaatii itseltään kohtuullista tehokkuutta. Se parantaa laatuakin, mikä viime kädessä on yliopiston onnistumisen mitta.

Esko Ukkonen
inspehtori